

ŽIVLJENJA, KI TEČEJO DALEČ: LJUBKA IN DRUGI

NORA GREGOR (1901–1949)

NICOLETTA CORONINI CROMBERG (1896 – 1984)

GIGI OCA – LUIGI PECORARI - (1885 – 1958)

WUGLIELMINA RAMSBACHER

LJUBKA ŠORLI BRATUŽ (1910 – 1993)

Teško je preučevati slike žensk (Vesela vdova) Nore Gregor

1. PRIZOR

NORA – (*Luce, levo: piše pismo*) Draga moja Nicoletta , v svet nemega filma sem vstopila leta 1920. Moja priljubljenost v avstrijski prestolnici pa je predvsem posledica mojih pogostih vlog v komedijah. Revija »Komödie« me je označila za »vodilno igralko, ki jo javnost zelo ljubi«, pri čemer je poudarila moj temperament in eleganco. Nastopam tudi v filmu "Michael", v katerem igram princeso Zamikoff. Kasneje letos se bom poročila s pianistom Mitjo Nikischom." **Video nemega filma Nore Gregor**

NICOLETTA - (*vstopi s pismom v roki*) Piše se leto 1924 in moja prijateljica Nora Gregor, ki je pet let mlajša od mene, se poroča, medtem ko je možnost, da bi se kdaj srečala z mano, zaradi prevelikih dolgov, ki jih je nabrala moja družina, popolnoma izginila. (*odide*)

Povej mi o ljubezni, Mariù (1932) – Vittorio De Sica

2. PRIZOR

GIGI – Karamele! Karamele! Pistacije, mandlji, suhe fige ... Karamele! Moje ime je Luigi Pecorari, rojen leta 1895. Po prvi svetovni vojni, v obdobju počasnega okrevanja, sem postal goriški slaščičar, sladek poklic v zelo težkih časih. Po mestu se sprehajam s svojim vozičkom in prodajam, odvisno od sezone, sveže in suho sadje, kandirano.

GUGLIELMINA – (*vstopa na desni*) Karamoji !

GIGI – Gospa moja, prodajam tudi sladoled, oluščene orehe in mandlje ter sladkorno peno. To majhno lopo sem zgradila posebej za zaščito sladoleda

poleti. Arhitekt Max Fabiani je zasnoval mojo napravo ... nato pa sem jo poskušala oblikovati v laboda.

GUGLIELMINA - Pecjât, ki od daleč nekaj pitost do ocje.

GIGI - Od tod izvira moj slavni vzdevek "Gigi Oca".

GUGLIELMINA – O par furlan “Gigi Ocja”. Greš po nakupih v mercjât. (*srka karamelo*) Ampak sâs ch'al je res dober! (*izhod levo*)

GIGI – Oprostite, ta baba me je zmotila ... Oh ja, saj sem vam že povedala, da je moja specialiteta karamei, nabodala iz suhega sadja, prelita s karameliziranim sladkorjem.

NICOLETTA – (*vstopi desno*) Gigi, kdaj boš zamenjala tole napravo? Tako smešna je: izgleda kot gos.

GIGI - (*nestrpno*) Tudi vi, grofica, s to zgodbo o caretu? Nikoli je ne bom spremenil. Ste že slišali za Maxa Fabianija?

NICOLETTA – In kdo ne pozna arhitekta Fabianija , ki je prispeval k obnovi Gorice, ki jo je vojna močno poškodovala ?

GIGI – Bravo! In on je bil tisti, ki je narisal to risanko. Moj sin je avtorjeva božalnica ...

NICOLETTA – Gigi! Zakaj ne greš prodajat sladkarije kam drugam?

GIGI OCA – Grem, grem ... (*razočaran*) Caramei! (*odide s svojim vozičkom*)

Ampak noge – (*Trio Lescano 1937*)

3. PRIZOR

NIKOLETTA – Ne morem verjeti, Nora Gregor! (*objem*) Si se končno vrnila v Gorico?

NORA – (*vstopi z leve*) Da, prišla sem na Piazzutto obiskat svojo mamo, ki se je po ovdovelosti vrnila v Gorico.

NICOLETTA – Nora, skozi leta sem prejela tvoja pisma in vedno sem te spremljala v časopisih: slišala sem, da preživljaš najuspešnejše obdobje svoje kariere .

NORA – Nicoletta, če veš, me je v Berlinu opazil Max Reinhardt, ki me je želel imeti pri sebi. Pod njegovim vodstvom sem nastopala v različnih vlogah. Sodelovala sem tudi na Salzburškem festivalu kot Beline v *Invalidu*. Molièerejeva *domišljija* .

NICOLETTA – Kritiki so vaš nastop na odru označili za resnično očarljivega. Vaša zgodba je zgodba velike umetnice: od Piazzute do Hollywooda.

NORA – Vsi me kličejo Nora, ampak moje pravo ime je Eleonora Hermina. Moj oče je bil zlatar in urar v Travniku. Tekoče govorim slovensko in se razumem z italijanščino, vendar je moj družinski jezik nemščina.

NICOLETTA - Že od otroštva ste gojili strast do igranja. Svoje talente ste razkazovali v dobredelnih igrah in zabavah v internatu sester Notre Dame, a leta 1915 je vaša družina, tako kot mi Coronini v Velenju, hitro pobegnila iz Gorice.

NORA – S starši smo naložili svoje malo imetje na voz in pobegnili pred vojno ter zapustili Gorico. Najprej smo šli obiskat sorodnike v Celovec, nato pa smo se zatekli v Gradec.

NICOLETTA – Torej si s seboj prinesla tudi svoje sanje o tem, da bi postala slavna igralka.

NORA - Študirala sem igro v Gradcu in na spodbudo Alexandra Moissija sem pri sedemnajstih debitirala na dunajskem odru. Ampak ne mislite, da je to, da sem postala zvezda nemega filma, nadomestilo številna razočaranja, ki mi jih je prineslo življenje. Mislila bi si karkoli drugega, kot da bi morala zapustiti svoj domači kraj Gorico ...

NICOLETTA - Vaša zgodba je značilna za tisto obdobje.

NORA – Moj oče je bil Čeh ... moja mama je bila Koroška, krstil me je slovenski kaplan, moj boter je bil Nmec, italijanska babica pa mi je pomagala priti na svet.

NICOLETTA - Gorizia ni imela časa, da bi vas zares spoznala. Rodili ste se v čudoviti hiši na Piazzutti, na vogalu ulice Via della Scala.

NORA – Se spomniš? Kot otrok sem plezala po zidu v parku Coronini, a sem se po nekaj metrih umaknila ob besnem laježu vaših psov. Kako strašljivo! Potem ko sem delala v nemih filmih na Dunaju in v Berlinu, sem lani, s prihodom zvoka, poletela v Hollywood, kjer sem posnela nekaj uspešnih filmov. V Kaliforniji še naprej delam v gledališču v paru z Douglasom Fairbanksom mlajšim.

NICOLETTA – Torej, odkar ste se vrnili v Evropo, ste utrdili svojo priljubljenost v Avstriji in Nemčiji.

NORA – Bila sem protagonistka lahkih filmov, kot je *bil Was Frauen träumen*, posnet v Berlinu leta 1933, scenarij pa je napisal mladenič. (*misli*) Ime mu je Billy Wilder: še vedno je na začetku kariere, a se že bliža izselitvi v Združene države.

NICOLETTA – V koliko filmih si že igrala?

NORA - Igrala sem v več kot dvajsetih filmih. Bila sem najljubša igralka Maxa Reinhardta, mojstra in reformatorja evropske gledališke scene.

NICOLETTA - Slava hollywoodske igralka vas je pripeljala na vrhunec vaše kariere.

NORA – Da, občinstvo v dunajskem Burgtheaterju, templju evropskega gledališča, me je pohvalilo. kjer sem si pridobil pozornost najbolj akreditiranih avstrijskih gledaliških kritikov. Nastopal pa sem tudi v Berlinu .

NICOLETTA – Vrhunec vašega uspeha pa je prišel nekje sredi tridesetih let prejšnjega stoletja.

NORA – Ko sem razkrila svojo pravo naravo kot velika dramska igralka.

NICOLETTA - Pooseblja najbolj znane junakinje in najbolj klasične ženske like.

NORA - Igrala sem že več kot ducat klasičnih vlog: od Shakespearove Julije do Natalie v *Princu von Homburgu* .

NICOLETTA - V časopisih sem prebrala, da ste se ločili od pianista Mitje Nikischa.

NORA – Da, leta '34, potem pa sem spoznala avstrijskega aristokrata in politika Ernsta Rüdigerja von Starhemberga, s katerim sem imela sina Heinricha in s katerim sem se letos poročila. O moj bog ! Sina sem pustila samega z mamo. Moram hiteti domov. Pišem ti!

(Nora poljubi Nicoletto in odide. Z druge strani vstopi Gigi Oca s svojim vozičkom, sledi mu Guglielmina s svojo nakupovalno vrečko.)

GIGI - Karamela! Suhe fige, pistacije, mandlji, karamela ...

GUGLIELMINA – *(Gigi Oci)* Daj mi karamelo, Gigi. *(Gigi proda Guglielmini sladkarijo)*

GIGI - Karamei! *(Ustavi se v ozadju, čaka na stranke in poslušča.)*

NICOLETTA – Guglielmina, si že bila kdaj na tržnici? Potem se mi lahko pridružiš.

GUGLIELMINA – *(je karamelo)* Veramentri a cjasa, gjat neusmiljen na šparglerju. Za svojega moža Olgo moraš imeti pripravljen gjalina brût ...

NICOLETTA – Daj no, Guglielmina, juha lahko počaka. Greva se kar sprehoditi. Naj bo pozimi mraz ali poleti vročina, Gigi Oca je vedno pred šolami s svojim vozičkom.

GUGLIELMINA - Ob obali poletna sezona gre na dno slaščičarne, da prodaja sladoled, hladni pa gre v slaščičarno. *(okus)* Tvoji dragi so res dobri, Gigi ...

(Gigi zadovoljno odide, ženski pa med hojo srečata mlado žensko v žalovanju z otroškim vozičkom.)

NICOLETTA - *(objame jo)* Draga Ljubka, kako si? Pater Vinko Vodipivec mi je povedal za nenadno smrt tvojega moža Lojzeta Bratuža. Bil je še tako mlad. Huda bolezen?

LJUBKA – Torej nisi ničesar slišala?

NICOLETTA – Ne, Ljubka.

LJUBKA – Na dan po božiču leta 1936 so ga, potem ko je zapustil cerkev v Podgori ali Piedimontu, kot jo danes Slovenci silimo imenovati zaradi fašističnega režima, odvlekli v fašistični štab in ga prisilili piti mešanico strojnega olja in bencina. Lojze je umrl 16. februarja po skoraj dveh mesecih agonije in strašnega trpljenja. Imel je le petintriset let. *(Zjokal je.)*

NICOLETTA – Kaj? Stara je bila komaj petintrideset let!

LJUBKA - Časopisi niso nikoli poročali o njeni smrti ali pogrebu. Pogreb je bil ob zori dva dni po njeni smrti, da bi se izognili morebitnim protestom.

GUGLIELMINA – Je Lojze delal kot glasbenik?

LJUBKA – V resnici je bil učitelj v osnovni šoli v San Martino di Quisca in Salcanu, vendar je poleg šolskega poučevanja poučeval tudi glasbo.

GUGLIELMINA – Takrat me politika ni zanimala.

LJUBKA – Moj mož se je s politiko ukvarjal le občasno.

NICOLETTA - Ampak to je bilo dovolj, da so ga poslali v pripor blizu Pescare.

LJUBKA – Zgodilo se je pred mnogimi leti, še preden sva se spoznala, nekje v času parlamentarnih volitev leta 1924. Rodila sem se leta 1910 v Tolminu in tam preživela najsrečnejša leta svojega brezskrbnega otroštva. Potem, ko je ob reki Soči divjala prva svetovna vojna, sem morala kot begunka zbežati na Jesenice, kjer sem obiskovala prva leta osnovne šole, nato pa sem študij dokončala v domačem kraju. Kasneje sem spoznala

Lojzeta Bratuža in poročila sva se v cerkvi v Tolminu. Šele leta 1930 sem prišla živeti k njemu sem v Gorico.

NICOLETTA - Nadškofinja Frančiška Borgia Sedej ga je poklicala v Gorico in mu ponudila katedro za glasbo v malem semenišču.

LJUBKA – Po aretaciji zaradi dejavnosti v slovenskih katoliških združenjih pa je bil prisiljen opustiti tudi poučevanje.

NICOLETTA – Spominjam se, da mu je nadškof Sedej dodelil vlogo inšpektorja zborov župnij škofije.

LJUBKA – Lojze je igral orgle v cerkvi in dirigiral različnim zborom, tako slovenskim kot italijanskim. Bil je tudi prijatelj Cesareja Augusta Seghizzija, ki ga je imenoval za dirigenta katedralnega zbora. Skladal je tudi religiozno glasbo ter prepisoval in prirejal ljudske pesmi.

NICOLETTA – Njegov edini zločin je bil, da je bil znan in spoštovan v slovenski skupnosti, čemur so fašisti nasprotovali. To so bila temna leta, ko je fašistično nasilje še posebej ciljalo na vidne člane slovenščine.

LJUBKA - Lojze je združil univerzalni jezik glasbe s petjem v slovenščini, jezikovnem izrazu, ki ga je fašizem prepovedoval.

GUGLIELMINA – Se želite vrniti tja, kjer ste bili že večkrat deležni nadlegovanja s strani fašistov?

LJUBKA – Že leta 1930 je bil žrtev napada, zaradi katerega je moral tri tedne preživeti v bolnišnici. Leta 1932 so ga večkrat aretirali in devet mesecev preživel v zaporu, brez kakršnih koli dokazov proti njemu in brez možnosti pisanja ali branja . Prisiljen je bil tudi spremeniti ime v Luigi Bertossi.

NICOLETTA – Ste se pravkar poročili?

LJUBKA – Da, šele pred tremi leti . To je bil resnično kratek čas, v katerem sem lahko uživala srečo žene in matere svojima sinovoma Lojzki in Andreju, slednji se je rodil le pred nekaj meseci. Težka, morilska roka črnosrajčnikov je kmalu padla na najina življenja.

NICOLETTA - Zate, Ljubka, je morala biti to strašna preizkušnja.

LJUBKA - Za božič so v Podgori potekali bogoslužji v slovenščini, vendar so lokalni fašisti poskušali preprečiti praznovanje. Zaradi prisotnosti več policistov so bili prisiljeni opustiti bogoslužje, vendar so se Črnosrajčniki dva dni pozneje vrnili, da bi se maščevali Lojzetu in štirim drugim članom zbora. O dogodku je poročal le nadškof Margotti.

NICOLETTA - Če potrebuješ tolažbo in pomoč, ti je moj dom vedno odprt. *(Objameta se in Ljubka odide.)*

Ne pozabi mojih besed – *(Carlo Buti 1937)*

4. PRIZOR

Gigi vstopi z vozičkom in sede na klop.

NICOLETTA – *(vstopi z desne in se usede na klop)* Oh, tukaj je spet naša Gigi Oca, velika prijateljica Maxa Fabianija ...

GIGI – Grofica, glejte, ne bom vam povedala ničesar ... Max Fabiani živi tik ob moji hiši, na ulici Brigata Casale.

NICOLETTA – *(ironično)* In pogosto gre s tabo na sprehode.

GIGI – Ne verjameš mi, ampak vse je res.

NICOLETTA – In mislim, da ti celo pomaga »potisniti« voziček in morda celo cikcakasto reče: »Caramei!« *(Izbruhne v smeh in Gigi užaljeno odide)*

Lili Marleen – *(Marlene Dietrich 1938)*

5. PRIZOR

NORA – *(luč na levi: sedi na prtljažniku in piše pismo)* Draga Nicoletta, po priključitvi Avstrije k nacistični Nemčiji sem morala leta 1938 zbežati v izgnanstvo s sinom Heinrichom in možem, princem Ernstom Rüdigerjem Starhembergom, nasprotnikom Hitlerjeve priključitve Avstrije, najprej v Švico in nato za kratek čas v Francijo.

NICOLETTA – *(vstopi na desni s črko)* Celó velika Nora Gregor je morala bežati pred vetrovi nacizma, ki so začeli pihati po Evropi. *(Služkinja vstopi.)*

NORA – *(cs)* Leta 1939 sem v Parizu igrala glavno vlogo v filmu Jeana Renoirja "La Règle du jeu" (Pravila igre) , ki ga je občudoval. Vendar film ni bil tako uspešen, kot sem upala: kmalu po izidu je izbruhnila vojna.

GUGLIELMINA – Tudi Francijo je okupiral Hitler.

NORA – *(češčina)* S sinom sem najprej pobegnil v Španijo, nato na Portugalsko, od tam pa se bom odpravil na pot proti Argentini.

NICOLETTA – Režim je cenzuriral in prepovedal ogled vseh filmov moje prijateljice Nore Gregor.

GUGLIELMINA – Pred kratkim ste spoznali Norino morje. Povedal mi je, da so SS-ovci zaplenili družinsko premoženje njegovi družini in da je za nekaj časa lahko živel zahvaljujoč ekonomski podpori svojih prijateljev. Kakšna ženska je cjasá ancjemò v Gurizi, ca dongja ... v Plazzuti. Tako hudo je ...

NICOLETTA – Vem, želela je, da obdržim pismo, ki ji ga je Nora napisala iz izgnanstva v Mar del Plati.

NORA - *(med pisanjem naj bo svetloba na njej)* Pogosto mislim na Piazzutto. Moj najlepši spomin iz otroštva je vsakoletno praznovanje velike noči: še vedno vidim osvetljeno cerkev in nešteto lučk na hišah naokoli. Še vedno slišim glasbo orkestra in se odlično spominjam najinega veselja. To so bili lepi časi, draga Nicoletta! *(Tema na Nori)*

Hoja po dežju (Trio Lescano - 1942)

6. PRIZOR

Začne deževati: Guglielmina vstopi z dežnikom in sreča Ljubko.

GUGLIELMINA – O, gospa Ljubka Šorli. Kako gre? Al è tant che no la incuintri in zîr par Guriza.

LJUBKA - Tudi po smrti je Lojze ostal v fašističnem očesu; njegov grob, brez križa in imena, ker se njegova družina in jaz nismo želeli uporabljati

imena, ki ga je vsiljeval fašizem, je dolgo časa varovala policija. Ob prvi obletnici Lojzetovega umora je režim vsem policijskim postajam na goriškem območju izdal okrožnico, da bi zagotovil, da se njegovo ime med spominskimi mašami ne bo omenjalo. Leto 1943 mi je prineslo še več trpljenja: najprej so v zapor zaprli mojo mater in nato še mojo sestro Marico. Tudi jaz sem doživela isto usodo: aretirali so me in mučili .

GUGLIELMINA – So fašisti po mučeniški smrti pokojnega Lojzeta Bratuža še naprej preganjali?

LJUBKA - Fašizem prevladuje nemška politika. 1. aprila je tolpa Collotti vdrla v moj dom na ulici Via Foscolo v Gorici in aretirala mene in Cilko, žensko, ki mi pomaga skrbeti za hišo.

GUGLIELMINA - Che banda al è cognossuda a Guriza par una serie terrificata di azioni criminosis di rastrellaments cuintra i antifascists e lis formazions da resistenza, so redut slovena e croata.

LJUBKA - Moja mala Lojzka in Andrej sta bila tri dni sama s črnosrajčniki, dokler ju Lojzetov brat Jožko po nadškofovi priprošnji ni smel sprejeti. Mene so zaprli in mučili, ker so mislili, da sem jugoslovanska vohunka. Slekli so me do gole in položili na posteljo, nato pa so me polili z vedri ledene vode, da bi me prisilili k priznanju.

GUGLIELMINA - O, gospod Benedet! (*znamenje križa*)

LJUBKA - Med mojim dolgim križevim potom sem bila podvržena grozljivemu fizičnemu mučenju s strani Collottija in njegovih privržencev. Zaprli so me na ulici Via Bellosguardo v Trstu, poleg tega pa sem bila več mesecev internirana v taborišču Sdraussina. Spomnila sem se svojega zapora in želela sem napisati to pesem.

Večer v Sdraussini

Veter rahlo piha, onkraj polj,
narava hrepeni po sladki tišini; drevesa se utrujeno zibljejo in topel dan se prevesi v večer. Onkraj obzidja, polnega mladih upov, se v večer dviga pesem vojakov, odmeva onkraj polj, vrača se skozi zelene travnike, tihi odmev. Tam zgoraj, onkraj ceste, drvi vlak daleč stran. Ropot njegovih koles me vrača v vsakdanje življenje. Kje se zadržuje moja misel? DOMOV,

dom, po katerem hrepeni moje srce. Z obzorja, kakor goreč ogenj, se poslavlja zahajajoče sonce in izza akacijevih vej se poslavlja od mene, mi želi mir in spokojne sanje.

See

more

oglasa;čez polja vre in tiho spet ugaša,ko vrača mimo se zelenih trat.Nad basket gori v daljšem vlaku drvi.Ropot koles v vsakdanjost me prebuja.What moja misel se ob njem pomuja?DOMOV, domov srce zahrepeni...Z obzorja, kakor ogenj plameneč,zahajajoče sonce se poslavlja in mimo vej akacij me pozdravlja, pokoja mi in lepih sanj želeč.

LJUBKA - Nasilju sem se zoperstavila s svojo neomajno versko vero, dostojanstvom svojih čustev, svojo poezijo in tako sem bila po dolgih mesecih končno izpuščena.

GUGLIELMINA – Zloraba in nasilje nad nemočno žensko pûaro.

LJUBKA – Po 8. septembru sem se vrnila v domači Tolmin, kjer sem se posvetila poučevanju, kar so bile moje življenjske sanje. Moja mama je imela trgovino, zato sem se kot mlado dekle po končani javni šoli vpisala na Trgovski inštitut v Gorici, kjer sem študirala tudi violino pri profesorju Rodolfu Lipizerju. Po končani srednji šoli sem se vrnila v Tolmin. Bila sem prva violina v mestnem orkestru, igrala mandolino v lutnjskem orkestru, sodelovala v podzemnih mladinskih združenjih in ustanovila majhen ženski zbor. Nato sem se posvetila poučevanju petja mladih deklet.

GUGLIELMINA – Po vojni pa se je moje življenje izboljšalo.

LJUBKA - Ko so priznani govorniki, kot sta Anton Kacin in Vinko Beličič, začeli poučevati slovenščino učiteljem v Tolminu, se nisem obotavljala prijavit, da bi izboljšala svoj materni jezik. Nato sem opravila tečaj za učitelje v Gorici.

GUGLIELMINA – Torej je postala učiteljica. Mestrejevo delo je samo zame.

LJUBKA - Ta nova situacija mi je omogočila tudi sprostitev moje pesniške ustvarjalnosti, ki sem jo gojila že od otroštva. Svoje pesmi sem objavljala v

revijah in koledarjih slovenske skupnosti v zamejstvu, pa tudi na Koroškem in v Argentini.

GUGLIELMINA – Atraviars vera je à cjatât pogum življenja in trpljenja. Če tragedija od mučencev Lojzeta do gambiâta mojega življenja, to ni gambiada.

LJUBKA - Smrt mi je vzela moža, ne pa tudi ljubezni, ki jo gojim do njega.

GUGLIELMINA – O ài savût che li so poesîs in Sloven esprimin i sentiments par il so omp muart, l'amor di patria, la so religiositât e l'amôr pa' natura. Volarês je slišal še eno pesem.

LJUBKA – Takoj te bom zadovoljila, Wilhelmina. To sem napisala v spomin na svojega moža Lojzeta Bratuža. (*Odide*)

Kadar ciprese šumijo

Razgibal je veter široke poljane,
from bilka je vsaka na njih
vztrepetala;
a mil je moja med križem zbežala,
kjer v sencah cipres so solze
posejane.
In tam med cipresami dragi počiva...
Ko v poznih večerih vrhovi šumijo,
o moji ljubezni mu v noč govorijo,
from v hladni gomili vse mirneje
sniva

Ko ciprese šepetajo.

Veter je pihal čez prostrane ravnice,
zaradi tega se ti je treslo vsako steblo
telesa;
Moje misli bežijo med križi
moker od solz, pod cipresami.
In tam, med cipresami, počiva moja
ljubezen ...
Sredi noči jih slišim šumeti:
Dali so mu vedeti, da ga še vedno
ljubim,
in najde mir spanja.

Če bi lahko imel 1000 lir na mesec (Gilberto Mazzi - 1939)

7. PRIZOR

GIGI – 29. aprila 1945 so nemške čete končno prispele v Gorico.

NICOLETTA - Toda tokrat so našo vilo na Grafenbergu zasegli jugoslovanski okupatorji in tam ustanovili partizansko poveljstvo.

GIGI – To je bilo dejanje sile, ki je napovedovalo jugoslovansko okupacijo Gorice.

NICOLETTA - Nadškof Carlo Margotti je bil prav tako nekaj dni zaprt v naši palači.

GIGI – Jolanda Pisani, bolj znana kot Cassandra, je v Gazzettinu pisala o prelatovem "izginotju".

NICOLETTA - *(zagleda Ljubko, ki vstopa s kolesom)* Ljuka, kako lepo te je spet videti v Gorici!

LJUBKA – Dobro jutro, grofica Coronini. Po osvoboditvi javni prevoz še vedno ni deloval, zato sem se vsak dan s kolesom vozila iz Tolmina v Gorico na tečaj slovenščine. Tečaj mi je odprl vrata v poučevanje. Zato se posvečam poučevanju otrok v tolminskih gorah.

GIGI – Cassandra je pisala tudi o »štiridesetih dneh« po osvoboditvi, v katerih je komunistična milica maršala Tita začela zbirati prebivalce Gorice z njihovih domov, ki bi lahko predstavljali oviro Titovi želji po priključitvi Gorice Jugoslaviji. Deportiranih je bilo več kot 1000 someščanov, 650 pa se jih ni nikoli vrnilo. *(izhodi)*

LJUBKA – Namen je bil le maščevanje fašistom, ki so z železno pestjo, pendrekom in ricinusovim oljem upravljali goriško ozemlje in nam Slovencem vsiljevali prisilno italijanizacijo.

NICOLETTA – Vendar pa niso bili deportirani le fašistični voditelji in politične osebnosti, temveč tudi pomembne osebnosti italijanske skupnosti.

LJUBKA – Prav imate, grofica. Fašiste, ki so zagrešili grozodejstva nad našo slovensko skupnostjo, je treba ostro obsoditi, a tudi tragedijo fojb je treba obžalovati, ne da bi iskali lažne opravičila.

Razpoložen – Glenn Miller (1939)

GUGLIELMINA – *(vstopi)* Son rivâs i Americans! *(glasna glasba in vsi plešejo)*

8. PRIZOR

NIKOLETTA – 15. septembra 1947 je bila Gorica, ki je bila oropana nekdanjih jugoslovanskih posesti, vrnjena pod italijansko suverenost. Zavezniška vojaška vlada je v naši vili na Grafenbergu namestila enoto.

LJUBKA – Toda nova meja, ki so jo leta 1947 načrtali zavezniki, je pomenila, da ste vi, grofje Coronini, izgubili posesti Kronberk, Šempas in Velenje.

NICOLETTA – Končna opustitev gradu Cronberg je bila za mojo družino zelo boleča. Grad je bil v lasti grofov Coronini od leta 1609, kar je bil mejnik, tudi zaradi velike količine zemlje, ki je bila dana koloniji.

LJUBKA - In pomisliti, da si Coronini vedno izkazoval nenehno solidarnost s prebivalci Kromberka.

NICOLETTA - Še vedno se spominjam tistega dramatičnega dne v naši rezidenci v Moncoroni. Brez oklevanja sem se obrnila na nacistične oblasti, da bi rešile nekaj žensk pred internacijo. Obtožene so bile sokrivde s partizani.

LJUBKA – To so bili grozni meseci leta 1944, ko so Nemci pretepali in zlorabljali ... slovenski narod, slovensko prebivalstvo. *(Odide v joku s kolesom.)*

V čevlju imam kamenček – Natalino Otto (1943)

9. PRIZOR

GIGI – *(vrne se in zagleda prihajajočo damo)* Pazite, prihaja grofica Coronini. Nikoli mi ne bo kupila karamele ...

NICOLETTA – *(vstopi)* Ampak koliko si jih prodala dijakom na ulici Viale XX Settembre pred mojo vilo ali študentkam, ko si svoj legendarni voziček parkirala na ulici Via Orzoni pod župnijo Santa Gorizia?

GIGI – Grofica, moji sladkarije so všeč vsem, fantom in dekletom, mladeničem, dekletom in starcem, vojakom, okupatorjem in osvoboditeljem, ki prihajajo nestrpno kaj kupiti. Predvsem pa so moje

glavne stranke učenci: vedno poskrbim, da sem tam točno, pred šolo, na zvonec, ki oznanja konec pouka.

NICOLETTA – Gigi, zelo si radodarna, morda celo malo preveč: povedali so mi, da pogosto podeljuješ pohvale študentom.

GIGI – Res je. Ampak na neki točki ustavim dobave in grem k staršem svojih dolžniških otrok, da zahtevam, kar mi dolgujejo.

NICOLETTA – Mislim, da ne boš mogla poravnati vseh svojih majhnih dolgov ...

GIGI – Prav imate, grofica Coronini. Ste občutljiva, kulturna ženska in odlično govorite veliko jezikov, za razliko od mene, ki se izražam le v goriškem narečju in se znajdem z malo furlanskega. Tako kot vaš brat Guglielmo ste tudi vi velik ljubitelj umetnosti.

GUGLIELMINA – *(vstopi z velikim nelagodjem)* Grofica, ali poznate svojo prijateljico Noro Gregor?

NICOLETTA – Ne. Pred časom mi je pisala iz Južne Amerike in mi sporočila, da jo je mož zapustil. Vem le, da je od konca vojne v Čilu, brez denarja in z otrokom. Prijatelji ji odsvetujejo vrnitev na Dunaj, ker zaradi moževe nacistične preteklosti v gledališčih avstrijske prestolnice ni dobro sprejeta.

GUGLIELMINA – Negotove gospodarske razmere in umetniški upad morajo povzročiti strašno depresijo.

NICOLETTA – *(nenadoma zaskrbljena)* Se ji je kaj zgodilo?

GUGLIELMINA – *(pokaže časopis)* Nora Gregor je umrla v Viña del Mar v Čilu 20. januarja 1949 v starosti 48 let. Morda zaradi srčnega napada, vendar samomora ni mogoče izključiti. *(odidejo)*

Poljub ob polnoči (1953) – Quartetto Cetra

10. PRIZOR

Nicoletta in Guglielmina sedita na klopi, Gigi pa na klopi.

GIGI – Siora grofica, kaj je novic?

NICOLETTA - (*potrpežljivo*) Pa slišimo, kakšne so danes novice? Morda tretja svetovna vojna?

GIGI - Skoraj je tukaj, grofica Nicoletta. Tito je zbral svoje čete tik za mejo. Gorico hoče za vsako ceno.

GUGLIELMINA – Navsezadnje se to nikoli ne konča. Ali od leta 1953 in takole smo napovedali leto '45.

NICOLETTA - Ne skrbi, Guglielmina, nič resnega se ne bo zgodilo. Če bi znala brati časopise in trače, bi vedela, da je vlada ob mejo z Jugoslavijo poslala na tisoče vojakov.

WUGLIELMINA – Gigi, si živ v tančjih, ki so se vrnili v Gurizo?

GIGI - Ne, nisem jih videl. Bom v kasarni. Škoda, če bi šel na dopust, bi s šarlatani zaslužil veliko denarja.

NICOLETTA - Torej, Gigi, kakšne novice si mi imela povedati?

GUGLIELMINA - Morda je bila to Gambijeva odločitev, ta tako smešna čarovnija ...

GIGI - (*zamišljeno*) Ali veste, grofica, da sem pozabila? Ko slišim govoriti o vojni, brrrrr, kako strašljivo in se ne spomnim ničesar več.

NICOLETTA - Jaz pa se dobro spominjam poletja 1953. Nad Gorico in Julijsko krajino se je dvigala groza tretje svetovne vojne.

GIGI - Na tisoče vojakov je bilo poslanih z ene strani meje na drugo. Tito je grozil z napadom na italijansko ozemlje. Toda odziv naše vlade je bil odločen.

NICOLETTA - Vodil jo je krščanski demokrat Giuseppe Pella. Pokazal je nepričakovano odločnost, čeprav je njegov kabinet podpirala, milo rečeno, majava večina.

GIGI - Trst še ni bil italijanski. Gorica je doživljala nenehne družbene napetosti.

NICOLETTA - Na srečo je sčasoma diplomacija prevladala nad grožnjami.

GIGI – In mi v Gorici smo si oddahnili.

NICOLETTA - Preostala Italija je z zaskrbljenostjo opazovala dogajanje v tem najvzhodnejšem kotičku polotoka, katerega zgodovino je tako takrat kot danes težko razumeti.

GUGLIELMINA – V medijih so se pojavili tudi pozitivni odzivi zaradi velikega pritoka vojakov v vojašnice v Gurizi.

GIGI – Koliko sladkarij sem prodal vojakom na dopustu. Ampak poleg vojakov so bili tudi podčastniki, zato smo polni tatov in uši ...

GUGLIELMINA – Pedoi?

GIGI – Če gre v kino »Centrale«, bolj znano kot Cine Pedocio, ker ga največ obiskujejo vojaki, izpade, da so ji hvaležni kot nori ...

NICOLETTA - Prihod vojaškega osebja in Jugoslovanov v mesto se je izkazal za veliko gospodarsko prednost.

GIGI – Ko pa jaz, stranka iz Gorice, vstopim v trgovino na ulici Via Rastel ali Piazza Vitoria, starem Travniku, če smo natančni, me pozdravi »Prosim gospod?«.

GUGLIELMINA - Tudi navadni kompradorji so skoraj dva Slovenca.

GIGI - Pensevese, pred nekaj dnevi sem prodajalca v trgovini s čevlji vprašal, koliko stane par moških škornjev. Baba mi je povedal ceno v dinarjih!

GUGLIELMINA - Parsè no saveva trop che costavin in liris. *(smeh)*

GIGI - Standa se že nekaj let nahaja na ulici Corso Verdi in doživela je opazno komercialno širitev.

GUGLIELMINA - Ancja tai sentiments al è una aria gnova. Cetantis feminis di Guriza se je zaljubila v mračne vojake.

GIGI - Nekateri so ostali (*ponazarja noseči mir*) , mnogi pa so se zaradi ljubezni izselili na druge obale ... Nova Gorica je »luknja v večeru, skozi katero Tito vohuni za Zahodom«.

NICOLETTA - Leta 1953 je Italija želela na vse možne načine izraziti svojo podporo Gorici. Med oprijemljivimi znaki je bilo poročilo nacionalnega tednika, posvečeno goriškim ženskam.

GIGI – Tudi jaz sem prebral ta članek.

NICOLETTA – Objavljena je bila septembra 1953 v tedniku Visto, ki je bil na voljo na kioskih za 30 lir. Dvojno stran je posvetila ženskam Gorice.

GIGI - Izstopa fotografija Luciane Jorio Dreossi, "ene najlepših Goričank in spretnih pilotke". Drugi intervjuji so bili ...

NICOLETTA - Ena je bila Maja Monzani. O njej je bilo napisano (*berite s poudarkom*): Gledališče Piccolo Teatro di Gorizia je najbolj cenjena stvaritev Maje Monzani, mlade dramske igralka. Maja med sezono predstav gostuje po Italiji, poleti pa uprizarja predstave v Gorici. Poročena je z majorjem.

WUGLIELMINA – Parsè no si fevela ancja di Erna Zuleger in chel articul? Dome pos ains prima al era stada elletta gospodična Guriza.

NICOLETTA - Kakšno vprašanje, Ernina zgodba je bila, tako rekoč, izven teme glede sporočila o italijanskosti Gorice, ki ga je poročilo želelo posredovati.

GIGI - (*jezno*) Bi mi lahko tudi razložil/a, če je to velika neprijetnost?

GUGLIELMINA – Pravzaprav si mislila, da se spomnim te zgodbe. Leta 1949 je bila Erna Zuleger izvoljena za miss Gorice.

GIGI – Res misliš, da se ne spomnim? (*vzdih obžalovanja*) Koliko sladkarij sem že prodala tam zunaj ...

GUGLIELMINA - (*strogo pogleda Gigi*) Misliš, da je vredno prekiniti to zanimivo zgodbo s tvojima dragima?

GIGI – Kdo ne bi poznal Erne? Imela je izmučena leta, modre oči in kaskado svetlih las. Avstrijski potni list je imela po zaslugi očeta Hansa, dunajskega trgovca s kovinami. Njena mati Luigia Zorzut je bila iz Furlanije. Tekmovanje za miss Gorice je organizirala Goriška telovadna zveza, ki je bila vedno simbol italijanskega porekla.

GUGLIELMINA - Erna je v sebi povzela večkulturne značilnosti ozemlja Gurize in kompleksnost *chistis tiaris*. Vem, da je bil Fradi Herbert v tistem času častnik Luftwaffe v Rusiji, njegovi bratranci in sestrične pa so bili včeraj v gorah namesto v partizanih iz slovenskih godb, eden od njih pa je bil decembra '44 poslan tudi v Cividât.

GIGI - V spremstvu brata Herberta je prav tako prispela v telovadnico za gimnastiko, ki je bila polna ljudi. Takoj je videla, da nekaj ni v redu. Tam je bila čutiti napetost. Verjetno je bilo to navdušenje nad vsem tem lepim dekletom, ki ji je kazalo ... ja, no, v kopalkah ...

GUGLIELMINA – Tu âs tal cjâf dome li feminis! La int a era emozionante par un'altra question. I talians no volevin che vinges una slovena ei slovens no volevin che a vinci fos una taliana.

NICOLETTA - Takrat so rane vzhodne meje, na območju Gorice, razpetem med Italijo in Jugoslavijo, še bolj razgrele ozračje. Že dejstvo, da je leto prej, leta 1948, Fulvia Franco, domačinka iz Trsta, ki je veljala za simbol italijanstva, zmagala na nacionalnem tekmovanju za miss Italije, je sprožilo polemike in razdor.

GIGI – Gremo naprej, povedal ti bom, kako je šlo ...

GUGLIELMINA - Ti vneti orisi, ki so predhodili paradi v dvorani UGG, so razblinili napetost nekoga, ki je vedel, da jo je Erna prijavila na tekmovanje, ki se ji je pravkar zgodilo, in s tem izzvali razdraženost tako fradi.

GIGI – V sobi sem po naključju našla ime lepe osemnajstletnice, katere ime in priimek sta bila očitno avstrijska in zato nevtralna, in se je tako samodejno prijavila na tekmovanje. Vse se je zgodilo v nekaj minutah.

GUGLIELMINA - Ko so me postavili na oder, sem dala dovoljenje svojemu bratu Herbertu, ki je prihajal iz druge skupine v dvorani, ki je bila polna koncertov, zato se nisem mogla izogniti svoji udeležbi.

GIGI – Očarljiva Erna je takoj izpadla kot najlepša. Nenadoma se je znašla na modni pisti z drugimi tekmovalkami. Spominjam se, da ji je bilo zelo nerodno, še bolj pa, ko so jo sodniki razglasili za miss Gorice. Tudi zdaj sem jo osvojil, gospa Erna je lepa.

NICOLETTA - Njeno poreklo ji je tako omogočilo, da je premagala globoke politične delitve, ki so bile v obdobju po drugi svetovni vojni zelo močne, tako v mestu kot v Julijski krajini.

GUGLIELMIMA – Vidim, da me je izvolitev mladega državljana nemškega rodu z avstrijskim potnim listom v takem trenutku tako ganila. Zmagovalec tekmovanja ni bil ne Italijan ne Slovenec.

GIGI – Skratka, rešil je Gorico pred tretjo svetovno vojno ...

Mesečina serenada – (Glenn Miller 1953)

11. PRIZOR

GIGI – (*blizu svojega voza*) V Gorici se veliko govori o razlogih, zakaj se vi, grofica, niste nikoli poročili.

NICOLETTA - Resnica je zelo preprosta, Gigi. Mlada romantičarka sem se zaljubila v častnika avstro-ogrske vojske ... ali pa je bila to kraljeva vojska. (*Ironično*) Bi rada izvedela resnico? Namesto tega jo pozna le moj pes Pedro. (*Užaljena odide.*)

GIGI – Užalil jo je

Poljubi me, mala, na usta (1953) – Quartetto Cetra

GIGI – *(sedi na klopi in vidi Guglielmino vstopiti)* Ostroporco, kaj Guglielmina počne tukaj? Mi boš kupil karamelo brez oblačil?

GUGLIELMINA – Ne, Gigi, tvoji dragi mi kvarijo večerjo, pa še nisem pri najboljšem zobozdravniku ... Pred kratkim si se videla kot starejšega moškega, a tako uglednega ... *(sede na klop z Gigi)*

GIGI – To je bil slavni arhitekt Max Fabiani. Pritožil sem se mu zaradi upada prodaje sladkarij, on pa se je meni pritožil zaradi gradnje grdih stavb, ki kazijo mesto Gorico, ki ga je vedno imel zelo rad ...

GUGLIELMINA – In cemûd vâ cui afârs?

GIGI – Minilo je veliko let, med obdobji miru in vojne: posel upada in moje zdravje se slabša. Moje sladkarije niso več tako priljubljene kot nekoč. Konkurenci imajo kokice, žvečilni gumiji, uvoženi iz Amerike, pa tudi goriška industrija sladkarij, ki je imela koristi od proste cone. *(zvonovi zvonijo)*

GUGLIELMINA – Na koncu dneva sem pripravljena, da ga okusim.

GIGI – Ustavi se za trenutek, daj no, nekaj ti bom povedal/a.

GUGLIELMINA – *(pogleda na uro)* Brez podijev. Ali pa gjat na šparglju. Včeraj ali soi lada, da bi me cjatâ fradi v Udinu, potem pa me želite premakniti tja na trg, da kupim fasui, patatis, kapuzi in salato. Sicer ti, daurman grofica Nicoleta, in tako Mari Olga ne bosta imeli ničesar za okusiti. *(steče ven)*

GIGI – *(ostane sam)* Nihče me nima več poslušati. Zdi se, da imajo vsi težave z mano. Cestni predpisi ne dovoljujejo več vožnje z vozički, kot je moj, in niti pred šolo v Gorici se ne morem ustaviti, ker me ravnatelj, ki je bil moj klient, noče tam videti z mojim vozičkom. *(zakašlja)* Moje zdravje se slabša in slabša. Moj zenoci me zamaši in ne morem več stati na nogah, delo pa je vse težje in težje ... Nihče mi noče pomagati. Bojim se, da se bom moral kmalu upokojiti. *(odide)*

Samo ti – *(Krožniki 1955)*

12. PRIZOR

LJUBKA – Grofica Nicoletta! Vedno je tako zaposlena s svojimi dobrodelnimi dejavnostmi.

NICOLETTA - Da, draga Ljubka. Od leta 1949 sodelujem z Mednarodno organizacijo za begunce, vejo ZN, ki je namenjena skrbi za begunce iz druge svetovne vojne.

LJUBKA - Dobrodelnost, ki jo je navdihovala njena globoka religioznost, jo je, grofico, na koncu popolnoma prevzela.

NICOLETTA – Točno tako. Še naprej se udeležujem tudi konferenc v San Vincenzu in programa duhovne pomoči za oborožene sile. Čeprav je bilo naše otroštvo zaznamovano z veliko vojno, smo Coronini odraščali v udobju. V življenju smo imeli toliko, zahvaljujoč staršem. Prav je, da manj srečnim vrnemo tisto, kar smo prejeli, četudi v prevelikih količinah. In kako je Ljubki pri tebi?

LJUBKA – No, grofica, no. Skozi leta sem veliko verzov posvetila otrokom, ki jih poučujem v slovenskih šolah na goriškem območju. Najprej sem poučevala v San Florianu, nato pa v različnih šolah na goriškem območju, od Vermeigliana do Mernica in Scriòja. V svojih pesmih opevam svet brez meja in brez sovraštva, kjer bodo na koncu prevladali mir, svoboda in harmonija.

NICOLETTA – Imela sem priložnost prebrati srce parajoča pisma, ki jih je napisala po moževi smrti, ko je bila zaprta v zaporu.

LJUBKA - Spomin na Lojzeta je presegel fašizem in burne mesece po koncu spopada ob naši vzhodni meji, danes pa ga prištevamo med slovenske mučenike in med vidne osebnosti zborovskega petja, discipline, ki predstavlja eno najbolj priljubljenih kulturnih dediščin slovesa.

NICOLETTA - Ste pesnica velike občutljivosti, ki je v svojem življenju doživela neizrekljivo trpljenje zaradi preganjanja, a njen glas ni nikoli izrekel besede sovraštva ali maščevanja. Vaše pesmi slavijo goriško

pokrajino, zgodovinske dogodke, ljubezen do moža in verske teme. Rada bi slišala nekaj vaših verzov, prosim.

LJUBKA – Z velikim veseljem, grofica.

V gozdu

Vse zatopljeno je v sanje —
daleč so misli vsakdanje. Bori molče.
Nekaj se je v njih zganilo,
nekaj iz sanj prebudilomoje srce.
Kakor da temni spomini
v gozdu skrivnostni tišininimo beže.

V gozdu

Vse je potopljeno v sanje —
vsakdanje misli so daleč stran. Borovi so tihi.
Nekaj v njih se je premaknilo,
nekaj mi je pretreslo srce iz sanj.
Kot da
bi mimo mene tekli temni spomini v skrivnostni tišini gozda .

NICOLETTA – *(ploska z rokami)* Ampak čudovita je, Ljubka. Lahko poslušam še eno?

LJUBKA – Grofica, nočem, da bi se dolgočasila z mojimi verzi.

NICOLETTA – Tudi jaz sem pisateljica, ampak njeni verzi so lepi, ker so napisani iz srca.

LJUBKA – No, če res vztrajaš, poslušajmo dva kratka soneta o jeseni.

Po njivah rumenih

Po njivah rumenih
je burja zavelain tožno zapela pesem jeseni.
Tam v vrtu za hišo
so astre zacvelein težko so vplelev nas misel jeseni.
A bori so temni
do tal se skloniliin tiho molilimolitev jeseni.

Čez rumena polja

Čez rumene polja

je pihala burja in žalostno pela pesem jeseni.

Tam, na vrtu za hišo

, so cvetele astre in nas komaj kaj navdihnile, da bi razmišljali o jeseni.

Toda borovci so se

temno sklonili k tlom in tiho molili jeseni.

Jesenska

Vse žalostno je in otožno.

Mar sonce se boji jeseni, da se je skrilo za oblake? Tesno zdaj pri srcu je meni. (*Guglielmina vstopi z živili.*)

Ne poznam nobenih planinah,

govorim o nečem, gozdovi. In mrtvo brez listja je drevlje —in temni so naši domovi.

Jesen

Vse je žalostno in pusto.

Se sonce boji jeseni, ki se je skrila za oblaki? Zdaj čutim tesnobo v srcu.

Na naših pašnikih ni sonca,

vsa polja in gozdovi so temni. Drevesa so mrtva in brez listov – in naše hiše so temne.

NICOLETTA – Kljub težkim preizkušnjam, s katerimi se je bila prisiljena soočiti, kot sta mučeništvo njenega moža in mučenje, ki ga je bila deležna, je vedno ohranjala plemenit in prijazen odnos do vseh.

LJUBKA – Hvala za te prijazne besede, Nicoletta. (*opozori Wilhelmina*)
Dobrodošli Wilhelmina .

NICOLETTA - Tudi ti si prispela, Guglielmina.

GUGLIELMINA – Oprostite, sestra Ljubka. Poslušala sem zadnji del njegove najlepše pesmi o jeseni. Ker pa je malo hladno, ali ne bi bilo vredno napisati tudi pesmi o tistem trenutku? Torej, morda se bom malo ustavila ...

LJUBKA – Prav, Wilhelmina.

Gmajne gorijo

Takoj ko

je vino starejše,

bo vino v redu.

V ruji grmiči?

Po njihza oddihse žarki lovijoin liste razkuštranerdeče škropijo.

Popotnik gre mimo,

začuden obstane,oči si pomane.Joj,gmajne gorijo.

Travniki gorijo

čez kraški teren

, ogolele trte se zlato smehljajo. Celo stokanje borovcev se razblini v soncu kot žalostne sanje.

In ali grmi cvetijo?

Sončni žarki jih preganjajo kot osvežitev, razmršeni listi pa so prozorno rdeči.

Popotnik gre mimo,

se začudeno ustavi, si pomete oči

. Ah, travniki gorijo.

LJUBKA – Upam, da se je Wilhelmina ogrela na gorečih travnikih ... Zdaj se moram res posloviti. Grofica ... *(rokuje se)*

GUGLIELMINA – Se vidimo spet, sestra Ljubka. *(Ljubka izstopi)* Grofica Guglielmina, se veseliš Gigi Ocje?

NICOLETTA – Misliš Luigija Pecorarija, uličnega prodajalca sladkarij?

GUGLIELMINA – Chel. Al è muart za pred več kot mesecem dni, intuna Freda zornada di marz since 1958. Lu ài savût takoj, ko vuê zjutraj na marcjât.

NICOLETTA – Ubogi Gigi, vedno je bil zadržan in samotarski človek.

GUGLIELMINA - Pravi, da umira zaradi pljučnice.

NICOLETTA – Verjetno so ga vsi zapustili. Mislim, da ga je ubila ravnodušnost tistih, ki so imeli njegove ljubljene tako zelo radi . *(Odidejo.)*

Nebo v sobi – *(Gino Paoli - Mina 1960)* DOLGA x PREOBLEKA

13. PRIZOR - Napisano: 1990

GUGLIELMINA – *(vstopi s palico in sede na klop)* Kdo je spet to? Ljubka Šorli!

LJUBKA – Wilhelmina ! *(vstopi s palico, rokujeta se)* Koliko let je minilo od najinega zadnjega srečanja?

GUGLIELMINA – *(skuša govoriti v italijanščini)* Amancul vinc... venti.

LJUBKA - Si me lahko takoj prepoznala, čeprav imam bele lase in toliko gub zdaj zaznamuje moj obraz?

WILLIAMINA – Cui no cognôs a Guriza znana slovenska pesnica Ljubka Šorli. Fâs anciemò učitelj?

LJUBKA – Ne, že vrsto let sem v pokoju. Ko je bil objavljen natečaj za učitelje slovenščine, sem dobila učiteljsko mesto na osnovni šoli na ulici Via Randaccio v Gorici in tam ostala do upokojitve. V vseh teh letih sem napisala več kot tisoč pesmi.

GUGLIELMINA – Mil pesnikov?

LJUBKA – Da, napisala sem jih v spomin na moža, predvsem pa sem jih posvetila otrokom, objavila sem jih v Pastirčku, periodiki, kjer sem bila urednica dolgih 40 let. Včasih me je pritegnila čudovita razglednica, razstavljena v Katoliški knjigarni na Travniku, in navdihnjena s temo razglednice sem nanjo napisala pesem, ki sem jo poslala vnukoma Veri in Igorju v Sesljan ter Vojku Simčiču, sinu mojega bratranca Silva Božiča, v Idrijo. Napisala sem tudi veliko sonetov, a poleg pesmi sem rada pisala tudi kratke skeče za šolsko uporabo in dolga leta sem sodelovala s slovensko radijsko postajo v Trstu pri oddaji Radio za šole.

GUGLIELMINA – Radio za šole. Vem, da je prejel veliko prestižnih nagrad.

LJUBKA - Da, to je res. Ampak nagrada, na katero sem resnično ponosna, je nagrada papeža Janeza Pavla II. Pro Ecclesia et Pontefice iz leta 1979.

Izvedela sem, da je medtem umrla tudi vaša ljubica, grofica Nicoletta Coronini.

GUGLIELMINA – *(poskuša govoriti v italijanščini)* Da, minila so že več kot štiri leta ... štiri leta.

LJUBKA – Ne silite se govoriti italijansko, raje uporabite svojo furlanščino. Jaz je ne govorim, jo pa dovolj dobro razumem. Ko sem bila mlada, sem živela v Podgori ali Piedimontu, kot ji vi pravite, in starejši ljudje tam so vsi govorili štiri jezike: slovensko, italijansko, nemško in furlanščino.

GUGLIELMINA – *(olajšano)* Hvala. Naša gospodarica Nicoleta no avend vût frûts come suo fradi Guglielmo, a iera lada a fâ testament dal notaio Sardela...

LJUBKA – *(jo popravi)* Notar Sardelli ... Grofje Coronini so vedno vzdrževali odlične odnose s Slovenci čez mejo. Nedelja ...

GUGLIELMINA – nedelja...

LJUBKA – Bravo! Torej razumeš tudi malo slovensko ... V nedeljo so se s kolesi odpeljali v Kromberk, se udeležili svete maše in se nato pogovarjali z vaščani.

GUGLIELMINA - Ko je grofica Nicoleta umrla leta 1984, vem, da je Fradi Guglielmo vzel kočijo ...

LJUBKA – Nualizât...?

GUGLIELMINA – Da, poročil se je, najel je avtobus, da so se prebivalci Kromberka udeležili njegovega pogreba. Kakšen čas je bil, da je zame skrbela grofica Nicoletta. Toda grofica je takšno oporoko sestavila pri notarju Sardeli ...

LJUBKA – Notarka Sardelli...

GUGLIELMINA – Sardela ali Sardeli, al è simpri pes di magjâ. Tudi to oporoko je upoštevala moja služnost. Meni, Guglielmini Ramsbacher, je poleg odpravnine, ki je bila do mene neusmiljena za toliko zaslug, ostalo še nekaj malega bez, da bi mi zagotovil mirno upokojitev.

LJUBKA – Bernarda Ferligoj, njegova ljubljena slovenska gospodinja iz Doberdòja, mi je zaupala, da ji je zapustil tudi rento v višini 120.000 lir na leto in brez plačila davka na dediščino.

GUGLIELMINA – Ki je bil tudi grof Guglielmo Coronini, ubit z udarcem na Dunaju . In prišel je na zapestje, tako da je bil prepričan, da bo kapela slave. Par testament à vuarut tam gor dolžan občini Guriza. (*Gresta skupaj*)

Glasba za zadnji prizor

ALESSIO - Ljubka je ta svet zapustila v starosti 83 let, 30. aprila 1993. Družinski grob Bratuž-Šorli na goriškem pokopališču je delo slikarja Toneta Kralja. A spomin na pesnico živi tudi v Tolminu: na pročelju njene rojstne hiše jo obeležuje plošča, na hiši, kjer je kasneje živela in je danes sedež Karitasa, pa doprsni kip. Od leta 2014 se po njej imenuje tudi slovenska osnovna šola v Vermeiglianu.

ANTONIETTA - Spomniti se moramo Ljubke, njene življenjske poti, njene poezije in njenega sporočila. Slovenska pesnica nas je učila, da se lahko tudi trpljenje – ne glede na to, kako veliko je – pomiri, če dvignemo duhovno raven svojega življenja. Ljubka Šorli je iskala odrešitev v poeziji in želela zaklad, ki ga je nosila v sebi, radodarno deliti z drugimi.

ZADNJA PESEM ALI GLASBA